

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΥ

Βρισκόμαστε τώρα στην έορταστική περίοδο του **Πεντηκοσταρίου**, που άρχισε από την αγία νύκτα του Μεγάλου Σαββάτου, για να τελειώσει την Κυριακή των Αγίων Πάντων.

Είναι η περίοδος αυτή του Πεντηκοσταρίου ή λαμπρότατη περίοδος της λατρευτικής ζωής της Ορθοδοξίας. Το «χαρμόσυνον» -όπως πολύ δίκαια ονομάζεται- Πεντηκοστάριο είναι η αναγκαία συνέχεια του «κατανυκτικού» Τριωδίου. Διότι χωρίς τη συνέχεια αυτή, θά δίδεται η ψευδής εντύπωση ότι, τάχα, ο Χριστιανισμός είναι η θρησκεία της θλίψεως και των δακρύων.

Διότι μέ αυτή την πνοή ο έως τώρα ανίσχυρος άνθρωπος, γίνεται, κατά κάποιο τρόπο, παντοδύναμος και ο ήττημένος της χθές μεταβάλλεται τώρα σε θριαμβευτή. Αρχίζει το Πεντηκοστάριο τη νύκτα του Πάσχα, μέ τον νικητήριο παιάνα της Αναστάσεως του Έσταυρωμένου Θεανθρώπου και τελειώνει στην έορτή των Αγίων Πάντων, μέ τά επινίκια άσματα του θριάμβου των πιστών του Αναστάντος, εκείνων που δέχθηκαν την αγία Του πρόσκληση, που έμειναν πιστοί «έν τη αγάπη Του» και που ακολούθησαν πιστά και πρόθυμα τά ίχνη του Αγαπήσαντος έμᾶς.

Τόσο οί κινητές όσο και οί ακίνητες έορτές του έτήσιου έορτολογικού κύκλου έχουν ως σκοπό να φανερώσουν στό πλήρωμα της Έκκλησίας την Αποκάλυψη του Τριαδικού Θεού και την άφατη φιλανθρωπία Του ένεκα του σχεδίου της Θείας Οικονομίας για τή σωτηρία του ανθρώπινου γένους. Έναργέστερα ή φιλανθρωπία του Θεού πραγματώνεται κατά την εκκλησιαστική περίοδο του Πεντηκοσταρίου. Η περίοδος αυτή έχει ως άφετηρία τή σωτηριώδη Ανάσταση του Κυρίου ήμῶν Ιησοῦ Χριστού για τό ανθρώπινο γένος. Περαιτώνεται και ταυτόχρονα εκτείνεται δυναμικά ανά τους αιώνες μέ την έπιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος στους Αποστόλους.

Προϊόντος δέ του χρόνου στην εποχή του Κυρίου ή έορτή της πεντηκοστής στην αντίληψη του λαού έλαβε μία άλλη έννοια. Κατ' αυτήν την περίοδο ένθυμοῦνταν και έόρταζαν τό γεγονός της παραδόσεως των δέκα έντολών στον Μωυση από τον Θεό στό όρος Σινᾶ. Αυτό τό γεγονός έπιφύλασε μία νέα διαθήκη και εγκαινίαζε μία νέα διάβαση πνευματικής φύσεως για τή σωτηρία του λαού του Θεού, ή όποία έπρόκειτο να τελειωθεί διά του Χριστού και έν Αγίῳ Πνεύματι.

Συνολικά ή περίοδος του Πεντηκοσταρίου αποτελείται από έπτά έβδομάδες σύν μία μέρα, δηλαδή πενήντα ήμέρες, από τίς όποιες πήρε και τό όνομά της ή περίοδος αυτή. Κάθε έβδομάδα έχει ένα ξεχωριστό όνομα, τό όποιο παίρνει από την όμώνυμη ευαγγελική περικοπή κάθε Κυριακής. Οί ακολουθίες αυτές των έπτά έβδομάδων από την Κυριακή της Αναστάσεως μέχρι και την έβδομάδα της Πεντηκοστής, άπαρτίζουν τό όμώνυμο ύμνολογικό βιβλίο, τό όποιο χρησιμοποιείται κατά κόρον στην τέλεση

τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν τῆς περιόδου αὐτῆς. Βέβαια, πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι ἀργότερα στό ὑμνολογικό βιβλίο τοῦ Πεντηκοσταρίου προστέθηκε ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ ἀκολουθία τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων.

Οἱ ἑννέα Κυριακές πού περιλαμβάνει αὐτή ἡ περίοδος, διακρίνονται σέ τρεῖς συμμετρικές ομάδες, κάθε μία ἀπό τίς ὁποῖες περιλαμβάνει τρεῖς Κυριακές.

Ἡ πρώτη τριάδα τῶν Κυριακῶν (Πάσχα, Θωμᾶ, Μυροφόρων) ἀναφέρεται ἀποκλειστικῶς στήν ἐξύμνηση τῆς Ἀναστάσεως καί στή μελέτη τῶν περιστάτικῶν τῆς καί τῶν προσώπων τά ὁποῖα ἔδρασαν σ' αὐτά.

Ἡ δεύτερη τριάδα τῶν Κυριακῶν (Παραλύτου, Σαμαρείτιδος, Τυφλοῦ), ἐκτός ἀπό τή συνήθη σ' ὅλες τίς Κυριακές του ἔτους ἀναστάσιμη ὑμνολογία καί τά μεθεόρτια ἄσματα τοῦ Πάσχα, εἶναι ἀφιερωμένη εἰδικώτερα στήν ὑπογράμμιση τριῶν γεγονότων ἀπό τόν βίο τοῦ Κυρίου, τά ὁποῖα ἀναφέρονται ἀπό τόν Εὐαγγελιστή Ἰωάννη, πού διαβάζονται στίς λειτουργίες μας αὐτή τήν ἐποχή. Πρόκειται περί τῆς θεραπείας τοῦ Παραλυτικοῦ τῆς κολυμβήθρας τῆς Βηθεσδα, περί τῆς συναντήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέ τήν Σαμαρείτιδα ἔξω ἀπό τή Σιχάρ τῆς Σαμαρείας κοντά στό φρέαρ τοῦ Ἰακωβ καί περί τῆς θεραπείας τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, τόν ὁποῖον ὁ Κύριος θεράπευσε δημιουργώντας καί ἐμφυτεύοντας ὀφθαλμούς στίς κενές κόγχες τοῦ προσώπου του καί τόν διέταξε νά νιφθεῖ στήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ.

Οἱ τρεῖς αὐτές ἑορτές ἀφοροῦν γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, πού συνέβησαν πολύ πρῖν ἀπό τό Πάθος καί τήν Ἀνάστασή Του καί ἔχουν σχέση μέ τό ὕδωρ. Θεωρήθηκαν δέ κατάλληλες γιά τήν ἐποχή αὐτή, ἔνεκα προφανῶς τῆς σπουδαιότατης διδακτικῆς σημασίας τήν ὁποῖα ἔχουν γιά τούς Χριστιανούς, πού ἀνεγεννήθηκαν στό ὕδωρ τῆς ἱερᾶς Κολυμβήθρας τοῦ Βαπτίσματος, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, ὁμαδικῶς βαπτίζονταν ἄλλοτε κατά τήν νύκτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

Οἱ τρεῖς τελευταῖες Κυριακές (Ἁγίων Πατέρων, Πεντηκοστῆς, Ἁγίων Πάντων) ἀναφέρονται στίς συνέπειες, τά ἀποτελέσματα τῆς Ἀναστάσεως καί στήν ὀλοκλήρωση τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ στήν Τεσσαρακοστή ἀπό τοῦ Πάσχα μέρα ἑορτάζεται ἡ θριαμβευτική στούς οὐρανούς Ἀνάληψη τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος, στή βάση τῆς ἱστορικῆς ἀφηγήσεως τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Κατά τήν τελευταία αὐτή τριάδα τῶν Κυριακῶν τοῦ Πεντηκοσταρίου:

α) Πανηγυρίζεται ἡ καθιέρωση τοῦ δόγματος περί τῆς θεότητος τοῦ ἐκ νεκρῶν Ἀναστάντος καί στούς οὐρανούς ἀναληφθέντος Σωτῆρος καί διακηρύσσεται περί αὐτῆς ἀκλόνητη πίστη τῆς Ἐκκλησίας, τήν Κυριακή τῶν Ἁγίων Πατέρων.

β) Ἐορτάζεται ἡ ἐπέτειος τῆς ἱερᾶς ἡμέρας κατά τήν ὁποῖα ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔκαμε τήν Ἐκκλησία ἰκανή γιά τήν πραγματοποίηση τοῦ θείου προορισμοῦ τῆς στήν γῆ, τήν Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς.

γ) Ἀναπέμπονται, τήν Κυριακή τῶν Ἁγίων Πάντων, οἱ δοξολογίες τῆς ἐπί τῆς γῆς Ἐκκλησίας πρός τόν Θεῖο Ἰδρυτή καί Ἀρχηγό τῆς γιά τά κατορθώματα τῶν Ἁγίων

Του καί γιά τή συγκρότηση τῆς ὑπερκοσμίου Ἐκκλησίας τῶν ἐκλεκτῶν, πού θ' ἀποτελέσει τήν «καινήν γῆν» τήν ὁποία «προσδοκῶμεν», κατά τό γραφικόν καί στήν ὁποία θά ἐπανέυρει ἡ ἀνθρωπότητα τή μακαριότητα τοῦ «Παραδείσου τῆς τρυφῆς» πού ἔχασε ἔνεκα τῆς ἁμαρτίας.

Ἀλλά τό ἔργο αὐτό τῆς λυτρώσεως καί τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, τό ἔργο-ὅπως λέγεται- τῆς Θείας Οἰκονομίας, εἶναι ἀποκύημα μόνης τῆς Θείας Σοφίας, τῆς ὁποίας ἔργον εἶναι καί ὅλη ἡ ὄρατή καί ἡ ἀόρατος δημιουργία. Ἡ Θεία Σοφία τοῦ Δημιουργοῦ, ἡ ὁποία μάλιστα ἐνσαρκώθηκε καί ἐνανθρώπησε ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἐξυμνεῖται σέ μία ἰδιαίτερη ἑορτή μέ τά μᾶλλον ὑπέροχα σέ πνευματικό περιεχόμενο ἐκκλησιαστικά ἄσματα τοῦ Πεντηκοσταρίου. Ἡ ἑορτή αὐτή ἔχει τεθεῖ στό μέσον ἀκριβῶς τῶν δύο μεγίστων ἑορτῶν αὐτῆς τῆς περιόδου, μεταξύ τοῦ Πάσχα καί τῆς Πεντηκοστῆς, τήν εἰκοστή πέμπτη ἡμέρα ἀπό τοῦ Πάσχα.

Ἡ ἑορτή εἶναι γνωστή, γι' αὐτό, μέ τό ὄνομα τῆς **Μεσοπεντηκοστῆς** καί χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ἱερά μας ὑμνολογία ὡς «ἡ μεσότης τῶν ἡμερῶν τῶν ἐκ τῆς σωτηρίου ἀρχομένων Ἐγέρσεως, Πεντηκοστή δέ τῆ Θεία σφραγιζόμενων» καί «τάς λαμπρότητας ἀμφοτέρωθεν ἔχουσα καί ἐνουσα τάς δύο».

Οἱ πρῶτες τρεῖς εὐαγγελικές περικοπές θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι τεχνικά ἔλκονται καί σχετίζονται ἀπό ἐρμηνευτικῆς ἀπόψεως μέ τό κοσμοσωτήριο γεγονός τῆς Ἀναστάσεως καί οἱ ὑπόλοιπες μέ τήν Πεντηκοστή. Ἔτσι οἱ εὐαγγελικές περικοπές τῆς Κυριακῆς του Θωμά καί τῶν Μυροφόρων ἔχουν ὡς σκοπό κατά κύριο λόγο νά διατρανώσουν τό γεγονός τῆς Ἀναστάσεως χωρίς νά ἀφήνουν καμία ἀμφιβολία.

Οἱ ἐπόμενες εὐαγγελικές περικοπές τῶν Κυριακῶν του Παραλύτου, τῆς Σαμαρείτιδος, τοῦ Τυφλοῦ καί τῶν ἁγίων 318 θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐπιλέγηκαν ἀπό τοὺς πατέρες γιά δύο λόγους: Πρῶτον, τά γεγονότα καί τά θαύματα πού περιγράφονται σέ αὐτές τίς εὐαγγελικές περικοπές συνέβηκαν κατά τήν ἀντίστοιχη ἰουδαϊκή περίοδο τῆς Πεντηκοστῆς. Δεύτερον, αὐτές οἱ εὐαγγελικές περικοπές ἀλληγορικῶς ἀναφέρονται στή δόξα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καί στό βάπτισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ τρεῖς περικοπές τοῦ Παραλύτου, τῆς Σαμαρείτιδος καί τοῦ Τυφλοῦ ἔχουν νά κάνουν μέ τή θαυματουργική μεταμόρφωση τοῦ ὕδατος γιά τόν ἀνθρώπο. Ἐδῶ βέβαια τό ὕδωρ ὑποδηλώνει τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διά τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος.

Ἡ περίοδος τοῦ Πεντηκοσταρίου, ἀπό τήν ἀρχή τῆς μέ τόν θρίαμβο τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπί τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς μέχρι καί τό τέλος τῆς μέ τήν ἑορτή τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων, σημαίνεται ὡς ἡ ἐκπλήρωση τοῦ οἰκονομικοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖο ἐκτείνεται δι' Ἰοῦ καί ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀνά τοὺς αἰῶνες.

Ἔτσι μέ τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ σπεύρεται στά ἐνδόμυχα τῆς ἀνθρώπινης φύσης μία καινή διαθήκη, ἡ ὁποία ἐρμηνεύεται ὡς ἡ ἐλπίδα καί ἡ δυνατότητα σὺν Θεῷ,

ἐφόσον «συνεργοί Θεοῦ ἐσμεν» (Α' Κοόρ. 3, 9) τῆς ἐπαναγωγῆς καί ἐπαναμόρφωσης τῆς φθαρείας φύσης εἰς τὴν προτέραν κατάσταση. Μπολιάζεται τό ἀνθρώπινο εἶναι μέ αὐτή τὴν ἐλπίδα καί μέ τόν θρίαμβο τῆς ζωῆς ἐπὶ τοῦ θανάτου λαμβάνοντας ἔτσι ἢ βασιλεία τοῦ Θεοῦ πού βρίσκεται δυνάμει ἤδη μέσα μας (Λουκ. 17, 21) μία δυνητική ἐνεργητικότητα, προκαλώντας τόν κάθε ἄνθρωπο ξεχωριστά νά ταυτίσει τό σῶμα του μέ τό σῶμα τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία.

Σαράντα ἡμέρες μετὰ τὴν Ἀνάστασή του ὁ Κύριος ἀνελήφθη στοὺς οὐρανοὺς. Τό θαυμαστό αὐτό γεγονός ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας σαράντα ἡμέρες μετὰ τὴν Κυριακή τῆς Ἀναστάσεως, ἡμέρα Πέμπτη κατὰ τὴν ἐβδομάδα τοῦ Τυφλοῦ. Τό γεγονός αὐτό τῆς Θεόσωμης Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου καθιστᾷ τὴ σύμπασα ἀνθρωπότητα, τὴν ὁποία ἔλαβε ὁ Χριστός κατὰ τὴν ἐνανθρώπησή του ἀχωρίστως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως καί ἀμερίστως δυνητικό δαιτυμόνα τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ἡ Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου ὑποδεικνύει στὸν ἄνθρωπο μέχρι πού μπορεῖ νά φτάσει μέ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ἡ τελευταία ἐορτὴ τῆς περιόδου, ἡ κάθοδος δηλαδή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στοὺς ἀποστόλους, ὅπως εἶχε προαναγγεῖλει ὁ Κύριος πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάληψή του, ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν στίς κεφαλές τους, ἀποτελεῖ γιὰ τὴν Ἐκκλησία «ἐπαγγελίας συμπλήρωσιν». Τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας εἶναι αὐτό πού ἀνοίγει τόν δρόμο γιὰ τὴ διαρκὴ παρουσία τοῦ Χριστοῦ στό ἱστορικό γίνεσθαι μέσω τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας, δηλαδή μέσω τῆς Ἐκκλησίας ὡς σῶμα μέ κεφαλὴ τόν Χριστό. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος μετέχοντας ὄντολογικά τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας τρέφεται μέ τίς δωρεές τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δηλαδή τὰ ἱερά Μυστήρια μέ ἀποτέλεσμα νά μορφώνεται στὴν καρδιά κάθε ἀνθρώπου ὁ ζωοδότης Χριστός.

Ἔτσι ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος αὐτό ἀποδεικνύει περὶτρανα, τὴ χορεία τῶν Ἁγίων Πάντων τους ὁποίους γεραίνει ἢ στρατευόμενη Ἐκκλησία τὴν ἐπόμενη Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς.

Οἱ Ἁγιοὶ τῆς Ἐκκλησίας μας κατόρθωσαν μέ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ νά γίνουν ἄνθρωποι πνευματοφόροι, μιμούμενοι τοὺς ἀποστόλους «προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν τῇ προσευχῇ καί τῇ δεήσει» (Πρ. 1, 14) μέ καρτερία, προσφέροντας τόν ἑαυτό τους «θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ» (Ρωμ. 12, 1), γιὰ νά καταστοῦν «θείας φύσεως κοινωνοί» (Β' Πέτρ. 1, 4).

Ἡ λατρεία κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Πεντηκοσταρίου εἶναι γεμάτη ἀπὸ χαρὰ καί ἀπὸ ἐλπίδα καί γι' αὐτό ἄριστα συνδυάζεται μέ τὴν ωραιότερη ἐποχὴ τοῦ ἔτους, τὴν ἐποχὴ τῆς ἀφθονίας τοῦ φωτός, τοῦ πλούτου τῶν χρωμάτων καί τῆς ποικιλίας τῶν μύρων τῆς ἀνοιξέως. Καί μέ τὰ χαρούμενα τραγούδια τῶν πουλιῶν τοῦ ἀνοιξιάτικου οὐρανοῦ, θαυμάσια ἐναρμονίζονται οἱ πανηγυρικοὶ τόνοι τῶν ἐμπνευσμένων ὕμνων, μέ τοὺς ὁποίους οἱ μελωδοὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου, Ἕλληνες ὅλοι τὴν καταγωγὴν καί τὴ μόρφωση, ἐξυμνοῦν τό θαῦμα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἀνθρωπότητος, τό ὁποῖον ἐπετέλεσεν ἡ θεϊκὴ Ἀγάπη.

Εἶναι λοιπόν ἡ ψυχολογία, ἡ φιλοσοφία καί ἡ ποίηση τοῦ Πεντηκοσταρίου ἐκείνη, πού ἄριστα ἀνταποκρίνεται στίς διαθέσεις καί στόν χαρακτήρα τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς. Καί γι' αὐτό ὁ εὐσεβής ἑλληνικός λαός περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη λατρευτική περίοδο αἰσθάνεται τή γοητεία, πού ἔχει τό «χαρμόσυνον» Πεντηκοστάριον. Ἐπισφράγισμα τῆς περιόδου ἀποτελεῖ ὁ ὕμνος πού ἐπαναλαμβάνεται σέ κάθε θεία Λειτουργία: «*Εἶδομεν τό φῶς τό ἀληθινόν, ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον, εὐρόμεν πίστην ἀληθῆ, ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες· αὕτη γάρ ἡμᾶς ἔσωσεν*». Εὐχομαι σέ ὅλους, ἐπαναλαμβάνοντας τό τοῦ ἀποστόλου Παύλου «*Ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε*» (Πρός Ἐφεσίους ε', 8).

Ἄς ἀκολουθήσουμε καί ἐμεῖς, λοιπόν, τό λαμπρό παράδειγμα τῶν ἀγίων της Ἐκκλησίας μας προσκαρτεροῦντες παρακλητικά τήν κάρπωση τῶν δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γενόμενοι πραγματικά μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων.